

Постановка проблеми у загальному виді... Професійна діяльність педагога відзначається виразністю різних характеристик, у тому числі такого соціально-психологічного феномена, як імідж.

Аналіз останніх досліджень та публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... У середині 90-х років з'явилися перші серйозні російські розробки по іміджированню, присвячені розкриттю загальних питань психології іміджу (Ф. А. Кузін, А. Ю. Панасюк, Е. Б. Перелигіна, О. А. Петрова, Б. Г. Ушиков, І. А. Федоров, В. М. Шепель і ін.) та визначенню психологічних аспектів формування іміджу (П. Берд, Ф. Девис, П. С. Гуревич, Е. І. Манякіна, А. Ю. Панасюк, Г. Г. Почепцов, Р. Ф. Ромашкіна й ін.).

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття... Актуальність дослідження визначається протиріччям, що загострилося, між ступенем теоретичної вивченості механізмів формування й розвитку позитивного індивідуального іміджу педагога й практичною значимістю його реалізації; необхідністю гуманізації відносин у дуаді "вчитель-учень" і недостатнім ступенем підготовленості педагога до використання поліфункціональних можливостей індивідуального іміджу для досягнення цього завдання.

Метою статті є пошук шляхів та засобів формування позитивного індивідуального іміджу педагога.

Виклад основного матеріалу дослідження. Традиційно значимим у педагогічній діяльності є процес передачі й прийому інформації. Можливість усунення причин, з яких цей процес порушується, нерідко лежить в області іміджології. Нерозуміння інформації, виникає у випадку, якщо джерело інформації сприймається як "чуже", або неавторитетне. Причиною цьому може бути негативний імідж педагога. Позитивний індивідуальний імідж педагога сприяє взаєморозумінню, викликає симпатію й довіру. За допомогою його можлива координація дій і психічних станів всіх учасників освітнього процесу, об'єднання їх у спільність.

Ефективність навчального процесу багато в чому залежить від того, наскільки адекватній ситуації педагог і наскільки точно сприймають його студенти. Зв'язок між іміджем і професіоналізмом стає очевидним практикам, які оцінюють ефективність професійної діяльності викладача вузу. Дослідження, присвячені іміджу педагога (Е.А. Петрова, О.Н. Російська, В.Н. Черепанова, І.П. Чертикова й ін.) в основному розглядають проблеми професійно значимих особистісних якостей викладачів, установок, оформлення зовнішності, володіння прийомами педагогічного спілкування.

Імідж викладача є інтегративним компонентом професійної компетентності викладача вузу. Безліч іміджевих характеристик структурируються за індивідуально-особистісним критерієм, з одного боку, і професійним - з іншого; складові іміджу викладача піддаються динаміці в уявах студентів на різних етапах навчання; самооцінка викладачів і оцінка студентами іміджевих характеристик педагогів значимо диференціюються.

Особливе значення приділяється розгляду специфіки іміджу викладача вузу в контексті його професійної компетентності.

Дослідження показують, що думка про педагога починає складатися в перші хвилини його знайомства із групою, і від нього потім буде залежати засвоєння предмета, відвідування, бажання вступати в контакт із викладачем. На першому ж занятті в студентів складається враження про характер відносин викладача зі студентами: вимогливість, увага й справедливість в оцінці поведінки студентів, почуття гумору. Для педагога саме розумне й найдійовіше - бути максимально природним.

Аналіз складових іміджу виявив такі професійні якості, як інтелект, знання предмета, вміння подати себе, розташувати до себе й впливати на аудиторію, стиль проведення занять, доступність, чіткість у викладі матеріалу, пунктуальність, вимогливість, культура мови; комунікативні - почуття гумору, манера спілкуватися з аудиторією; особисті - впевненість у собі, емоційність, артистичність, манера одягатися, доброзичливість, справедливість; позиція в міжособистісному спілкуванні - повага студентів, обіг до них по імені, манера поведінки, партнерські відносини в аудиторії, рольові - статус у соціальному середовищі, репутація й ін.

Особливе значення надається володінню навичками невербальної інтеракції. Невербальні сигнали звичайно не контролюються свідомістю, а значить - проявляють підсвідомі установки людини, і на цих даних ґрунтується ступінь довіри до педагога й інформації, яку він передає. Володіння невербальним компонентом іміджу містить у собі вміння викладача управляти лицьовою експресією, вміння сконцентрувати на собі увагу аудиторії за допомогою емоційності й сполученої з нею виразною пантомімікою, вміння правильно розподілити увагу, спрямована на аудиторію за допомогою вигідної просторової організації тіла.

Студентам імпонує, коли викладач емоційно "чеканить" фрази, не приховуючи своїх переконань, всім своїм видом підкреслюючи впевненість у правоті використовуваних аргументів. Така єдність манери поведінки й проголошення мови, як правило, робить найбільше враження на студентів і розташовує їх до нього.

Результати сприйняття прямо залежать від "ефектів" сприйняття ("ефект ореола", "ефект первинності", "ефект новизни", "ефект стереотипизації"). Так, ефекти й механізми сприйняття можуть серйозно спотворювати імідж педагога в очах студентів, і, разом з тим,

знання про неї допоможе педагогові знайти вірну лінію поведінки в студентській аудиторії.

Для розуміння специфіки іміджу викладача вузу нами був проведений аналіз даного поняття й близького йому поняття "авторитет викладача". Ми ґрунтуємося на структурі професійної компетентності викладача вищої школи А.Л. Бусигіній, яка в інтегративні якості особистості включає авторитет викладача. Однак, на нашу думку, авторитет викладача вузу формується протягом тривалого часу спільної роботи викладача й студентів. У цей час у силу наповненості навчального плану, немає можливості завоювати авторитет протягом короткого проміжку часу, що відводить на ту або іншу дисципліну. Тому в даних умовах особливого значення набуває імідж, що формується на перших заняттях. Авторитет викладача, будучи результатом його взаємин зі студентами, стає потім значимим фактором, що визначає ефективність педагогічних впливів.

Структура авторитету педагога включає наступні складові: професійний компонент (спеціальна ерудиція, методична майстерність, педагогічна техніка й ін.); особистісний компонент (чуйність, впевненість, привабливість, товариськість, домінуючість і ін.); ціннісний компонент (моральні, філософські, естетичні цінності, носієм яких є педагог); культурологічний компонент (культура поведінки, загальна ерудиція, коло інтересів, стиль спілкування й ін.); соціальний компонент (соціальна перцепція, престиж професії й ін.); рольовий компонент (займана посада, права й обов'язки й ін.).

Якщо порівняти характеристики, що описують категорії іміджу й авторитету, то можна припустити, що "авторитет" і "імідж" поняття тотожні, але різниця полягає в тимчасовому факторі. Імідж формується відразу при перших контактах з аудиторією, а авторитет - протягом тривалої взаємодії. Викладачеві важливо при перших зустрічах з аудиторією сформулювати певну думку про себе, тому що в процесі діяльності на основі іміджу буде формуватися авторитет.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку... Проведений аналіз дозволив нам розробити дефініцію "іміджу викладача" як соціально-психологічного образу, формування якого обумовлено наявністю яскраво виражених спонтанно або усвідомлено презентуємих якостей викладача, легко сприйманих навколишніми при першому контакті, і відповідним очікуванням студентської аудиторії, що є прологом до формування авторитету.

Резюме. В статті розглядається проблема формування іміджу педагога ВУЗу як однієї з основ його професійної діяльності. Розкриваються структурні компоненти іміджу педагога, його основні складові та роль іміджевого впливу на студентів. **Ключові слова:** імідж, професійна діяльність, формування іміджу педагога, іміджевий вплив.

Резюме. В статье рассматривается проблема формирования имиджа педагога ВУЗа как одной из основ его профессиональной деятельности. Раскрываются структурные компоненты имиджа педагога, его основные составляющие и роль имиджевого воздействия на студентов. **Ключевые слова:** имидж, профессиональная деятельность, формирование имиджа педагога, имиджевое воздействие.

Резюме. In the article there is an observation of the problem of formation teacher's image in High School as one of the basises of his professional activity. Structural components of the teacher's image, its basic components and role of the image's influence upon student's are considered in the article. **Keywords:** image, professional activity, formation of the teacher's image, image's influence.

Подано до редакції 25.05.2010